

AZ ESÉLY ALAPÍTVÁNY SZAKISKOLÁJÁNAK IGAZGATÓJA

"Az iskolának nem válogatni, hanem tanítani kell"

E.: Kérem, mutatkozzon be.

I.: Szinnyeiné dr. Kövessy Erzsébet vagyok. Korábban a Budapesti Művelődési Központban dolgoztam népművelőként, a felnőttnevelési csoport vezetője voltam. Ebben a minőségemben kaptam azt a feladatot 1987-ben, hogy mivel csökken a művelődési otthonok iránti érdeklődés a lakosság körében, nézzem meg, hogy milyen irányban lehetne a tevékenységet bővíteni. Ez volt az az időszak, amikor a demográfiai hullám csúcsa torlódott az általános iskolában, és mintegy időzített bombaként ültek ott a gyermekek nagy tömegekben. Azt javasoltam, hogy a várható ifjúsági munkanélküliség azt indokolja, hogy próbáljuk meg a képzés irányába továbbvinni a művelődési otthon tevékenységét. Ennek jegyében dolgoztam ki az iskolának a programját 1988-89-ben. 1990-ben támogatást kaptunk a Soros Alapítványtól a program a megvalósítására, és a Köznevelési Fejlesztési Alaptól is. A rendszerváltás után Honti Mária, mint államtitkár segítette a program megindulását egy művelődési házban létesített iskola formájában. 1990 óta dolgozom ebben az iskolában, mióta létrejött. Szeptember 30-án töltöttem be az 55. évemet, és október elsején kaptam kézhez az engedélyt, hogy beindíthatom az iskolát. Bevallom, hogy még nem akarok nyugdíjba menni. Úgy érzem, hogy most többet tudok tenni a társadalomért, mint amennyit 55 éves korom előtt tettem. Itt megadott a lehetőség. Úgy érzem, hogy valami olyasmit sikerült megtalálni, amiért érdemes dolgozni.

E.: Hogyan történt az engedélyezés?

I.: Rettenetes csatákat vívtunk, mire eljutottunk idáig, de minden csata ellenére átjutottunk a legnehezebb akadályokon is, aminek az az oka, hogy tulajdonképpen iszonyúan nagy szükség van erre az iskolára. Nagy szükség volt rá 1990-ben is, mert ott volt a sok gyerek, akikkel nem tudott senki semmit kezdeni. Kétségbeesett állapotban lévő kétségbeesett családok jöttek hozzám 1991-92-ben. Negyedik, ötödik, hatodik helyről jött vissza a gyerekek a továbbtanulási lapja. Igazából arról volt szó, hogy volt egy csomó kettes tanuló, akik akkoriban a tömegoktatás selejtjei voltak. Most nem akarok arról beszélni, hogy ugyanolyan selejtjei vannak ma is, nem a tömegoktatásnak, hanem a tömegoktatás módszereinek, amelyek azóta is megmaradtak. Tehát arról volt szó, hogy volt egy csomó kettes tanuló, akivel senki nem tudott mit kezdeni. Ahova jelentkeztek, onnan kizselektálták őket. Kellett, hogy valahol legyen egy iskola, amelyik nem válogat. Én ezt a feladatot vállaltam el első perctől kezdve. Erre büszke vagyok, és állítom, hogy az iskolának nem az a dolga, hogy válogasson, hanem az a dolga, hogy tanítson. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy mi az ide jelentkező tanulót nem hívjuk be a műhelybe, nem beszéljük meg vele, hogy ő mit akar. De ezzel együtt, ha ebbe az iskolába valaki bejön, és ebbe az iskolába akar járni, akkor mi föl vesszük. Néha azt szoktam mondani, hogy ebbe az iskolába nagyon könnyű bejutni, de nagyon nehéz kijutni végzettség nélkül. A legfontosabbnak azt tartom, hogy innen gyerek az utcára ne kerüljön ki, és ne is legyen gyerek az utcán. Tehát azokat a gyerekeket is befogadjuk évközben, akik valamilyen okból kikerültek bármilyen más iskolából. Mi felkészültünk arra, hogy ide mindenféle hátránnyal érkező tanuló jön. Természetesen fogyatékos is, tartósan beteg is. Cukorbeteg, vérbeteg, hemofiliás gyerekek is van. Tudjuk róla, figyelünk rá. Beilleszkedési gondokkal küzdő tanulónk is van nagyon sok, felkészülünk rá.

E.: Kikre számíthatott az iskola indulásánál?

I.: Ez egy rettenetes csata volt. Végig jellemző volt, hogy szakmailag elfogadták, hogy erre az iskolára szükség van, és mégis nagyon nehéz volt keresztültolni mindenféle akadályon. Mert persze, hogy szükség van rá, de minek segítsünk? Mindig nagyon kedvesen mosolyogva bólogattak, amikor rohagáltam, hogy most erre van szükség, vagy arra van szükség, ilyen igazolásra, olyan bizonyításra, amolyan engedélyre. Mindig azt mondták, hogy igen, ez nagyon fontos. És végül is sose érkezett meg a segítség. Mindig úgy kellett „kiülni”, hogy leülök az iroda elé, és megvárom, amíg ideadják. Ha már annyit ülök ott, hogy már nem bírnak nézni, akkor megcsinálják. Mert megtagadni nem lehetett, de elodázni, lepasszolni, azt igen. Végül is az a csata, amit én végigvítam 1989-től 1996-ig, az egy embertelen küzdelem volt. És nekem soha senki igazán nem mondott nemet. Csak bólogatott, hogy persze, igen, fontos, de ezenkívül nem tett semmit. Mindent háromszoros, ötszörös energiával kellett végigküzdeni. A végén az lett a hírem, hogy én egy megszállott, szent örült vagyok, akit úgysem lehet leállítani, ezért jobb, ha engednek nekem. Ebben csak az a szomorú, hogy ehhez tényleg egy szent örült hírébe kell kerülni. Ahhoz, hogy végre tudjam hajtani azt, ami a társadalomnak az alapvető érdeke, hogy ezekből a gyerekekből ne legyenek csellengők és bűnözők, ehhez megbélyegzetté kellett válnom. Mert akárhogy is, a „szent örült” megbélyegzést jelent. Borzalmas dolgokat kellett végigcsinálnom, és szörnyű válaszokat kellett lenyelnem.

E.: Min múltott, hogy mégis sikerült?

I.: Azt hiszem, hogy leginkább azon múltott, hogy én azokért a gyerekekért harcoltam, akikről mindenki tudja, hogy mennyire fontos, hogy megmentjük őket. Végül is el kellett, hogy fogadják, amiért harcoltam. A másik az, hogy tényleg egy szent örült minőségben kellett működnöm, ha kidobtak az ajtón, bementem az ablakon, ha kidobtak az ablakon, bementem a radiátoron, ha kipasszíroztak a radiátoron, bementem a vízcsapon. A végén azt mondták, hogy adjátok oda neki, mert úgyse lehet elviselni ezt az örült nőt. Örült ember hírébe kellett, hogy kerüljek, holott semmi más nem akartam, csak valami olyat, amit egy tollvonással el lehetett volna intézni, egy aláírással, de nekem azért öt éven keresztül harcolni kellett. Még ma sem lenne semmi belőle, ha nincs egy alapítvány, amit 1992-ben néhány szülővel együtt létrehoztunk. Mert ha nincs ez az alapítvány, akkor nincs ez az iskola, mert elsöpörte volna a hivatalos oktatási rend. Ez az alapítvány akkoriban azt a célt szolgálta, hogy a szociálisan rossz helyzetben lévő gyerekeknek megadja azt a lehetőséget, hogy például részt vehessenek táborokban, vagy hogyha nem tudja kifizetni a hozzájárulást a kiránduláshoz, akkor arra adjon pénzt. Egy darabig működött is ilyen céllal az alapítvány. Akkor vettek át bennünket, amikor kiderült, hogy a Budapesti Művelődési Központtól le kell választani az iskolát, és a sorsa egy pillanat alatt kérdésessé vált.

E.: Miért kellett onnan leválni?

I.: Az iskola kinőtte a Budapesti Művelődési Központot, mert ott csak négy tanteremben működhetett volna. Ezek mellé a műhelyeket már a művelődési otthonon kívül kellett bérelnünk. De nem ez volt a döntő, hanem az, hogy a BMK népművelői úgy érezték, hogy ez az iskola elnyomja az ő tevékenységüket. Folyton két oldalról hallottam az egymásra mutogató vádak. Hogy az oktatás nem tud a népművelőkkel együttműködni, a népművelők meg az oktatással. Persze ez nem egy objektív probléma, ezek személyes ügyek, amelyek felnagyítódnak egy ilyen összeütközés során. Meggyőződésem, hogy a BMK-ban is számos személyes ügy döntötte el ezt a kérdést, azzal együtt, hogy az iskolának nem volt jó ott. A legnagyobb gond, azt hiszem, az volt, hogy túl jól ment az iskola. Túl sok gyerek jött oda, és túl rosszul ment a művelődési háznak. Rivalizálás alakult ki az intézmény két része között.

Aztán az iskola ki is költözött onnan. Erzsébeten kaptunk egy iskolaépületet, de mint a BMK része működünk tovább. A leválasztást a főváros oktatási és kulturális osztálya próbálta megoldani. Az egyiknek nem kellett, a másiknak még inkább nem kellett ez az iskola. A kulturális ügyosztálynak nem kellett, mert oktatás. Az oktatási ügyosztálynak pedig azért nem kellett, mert amikor a szakképzési intézmények olyan mértékig válságban vannak, mint most, akkor miért vállaljon fel egy új szakképzési intézményt az oktatásügy – kérdezte az akkori főpolgármester-helyettes.

Persze, ha ezt csak adminisztratív szempontból nézem, akkor tényleg így van. Csakhogy arról volt szó, hogy miközben a többi szakképzési intézményben megszűntek a gyakorlóléhelyek, és azok a szakmák, amelyeket ott oktattak, munkaerőpiaci érdektelenségbe fulladtak, addig ezek a szakmák saját műhellyel rendelkeztek, amelyeket én pályáztam össze, és ezek a szakmák egy egészen más típusú, és a jelenlegi gazdasági feltételekhez alkalmazkodni képes embereket képeztek. De ezt nem vette figyelembe az oktatási ügyosztály. Magyarán úgy kezelték az ügyet, mint aktát. És ebből a helyzetből két és fél éven keresztül nem tudtunk kimászni. Máig sem tudtunk volna, hogyha nem lett volna az Alapítvány, amely vállalta, hogy fenntartója lesz ennek az iskolának. Végül is át tudta venni, és nem volt arra szükség, hogy önkormányzati iskolaként döntsenek a sorsáról.

Miközben az iskoláért harcoltam, érdekes elképzelésekkel volt alkalmam találkozni. Az előző ciklus Oktatási Bizottságának a vezetője Sáska Géza dr. például egyik beszélgetésünk alkalmával közölte velem, hogy ne foglalkozzam én ezekkel a gyerekekkel, nem rám tartozik a sorsuk, és más se foglalkozzon velük, mert a társadalomnak úgyszincs szüksége rájuk. A következőket mondta: a szegény ember az értékre költse a pénzét, és ne a salakra. Ez valahogy akkortájt az egész magyar oktatáspolitikai mottója volt. Nagyon sokszor találkoztam valamilyen változatával. Először is ezek a gyerekek nem salakot jelentenek, még csak azt sem mondanám, hogy meddőhányót, ahol kincseket lehet találni. Ezek a gyerekek értékesek. Ma az oktatás egyfajta tehetséget fogad el, az elméleti tehetséget. Aki nem elméleti tehetséggel rendelkezik, vagy ilyen típusú tehetséggel nem rendelkezik, azt az embert leírják. Pedig van egy gyakorlati tehetség is. Ezt a gyakorlati tehetséget mentjük mi itt. Ha ennek az iskolának a legfontosabb alapelvét egy szóban kellene összefoglalnom, akkor azt mondanám, hogy ez egy tehetségmentő iskola. Tehetségmentő az általános iskola nyolc osztálya után, és tehetségmentő azok számára is, akik egy másik szakmát már megszereztek, de abban nem érzik jól magukat. Itt mentjük meg azokat a képességeiket, amik nem tudtak máshol érvényesülni.

E.: Milyen ez az iskola?

I.: Az iskola célja az, hogy a nyolc általános után a gyenge tanulóknak – akiről messze nem az derül ki, hogy rossz képességűek, hanem az, hogy más típusú tehetségek –, tehát a gyenge bizonyítvánnyal érkező tanulóknak egy felzárkóztató képzést biztosítsunk. Emellett a tanulási időnek több, mint a felében a szakképzésből kiszorult, de a művelődési házakban szakkörként továbbélő népművészeti, illetve a népi kismesterségekhez tartozó szakmák képzése indult meg. Tulajdonképpen arról van szó, hogy ezek a szakmák valamikor kézműves szakmák voltak, pénzkeresetet, sőt megélhetést biztosítottak. 1945-től az akkori rendszerváltás a kisiparosokat tudatosan kiszorította a magyar ipar-tevékenységből és a nagyüzemi ipart tekintette egyetlen üdvöztetőnek. Ezeket a kézműves szakmákat nem lehetett folytatni, és ezek ki is haltak. Alig-alig maradt néhány ilyen típusú munkát végző ember. A kulturális tevékenység sietett a segítségükre azáltal, hogy ezeket kinevezték népművészeti tevékenységnek, és ilyen minőségükben a művelődési házakba menekülhettek szakkörök formájában. A régi mesterek közül néhány még életben van. Ezeket a mestereket kerestük meg, és próbáltuk megnyerni az ügynek. Főként a második nemzedékhez tartozókat tudtuk

megszerezni, akik most olyan ötven év körüliek. Ők voltak azok, akik vállalkoztak arra, hogy ezeket a régi szakmákat megtanítsák a gyerekeknek. Aztán szó szerint beleszerettek a tanításba.

Ma az iskolának az a legnagyobb értéke, hogy ilyen szakmákat tanítunk, olyan emberekkel, akik boldogok attól, hogy taníthatják a szakmájukat. Ez a belőlük kisugárzó erő, a megszállottság, a hit, és a szakma továbbadásának öröme tudja ezeket a gyerekeket megváltoztatni, akik bizony nem csak tanulási, hanem néha beilleszkedési gondokkal is érkeznek hozzánk. Hogy tudományosabban fogalmazzak, súlyos identitás-zavarokkal érkeznek ezek a tanulók hozzánk, és itt, a népművészetben megtalálják az identitás-élményt. Igazából az a döntő, hogy elsajátítanak egy olyan emberléptékű szakmát, amely a tervezéstől a befejezésig a sajátjuk, amely a művészet jegyeit hordozza magán, és amely művészeti alkotásmódot tesz lehetővé. Ugyanakkor nem bír olyan követelményrendszerrel, mint a „komoly” művészet. Tárgyakat tanulnak meg alkotni kézműves szinten. Azt a népművészeti hagyományrendszert elevenítik föl, amit valahol a század elején elhagytunk. Ezt töltik meg a mai igényekkel, és így jönnek létre olyan hagyományos tárgyak, mint például a mángorló, amely fölakasztva gyönyörű díszítésével egy faliképnek is megfelel. Olyan tárgyakat tudnak létrehozni, amelyek használati tárgyak is és dísz tárgyak is egyben, és még hagyományos emléket is őriznek.

E.: Miért éppen ezeket a szakmákat választották?

I.: Egyrészt azért, mert művelődési házban dolgoztam 30 éven keresztül. Eredetileg magyar-francia szakos tanár vagyok, és elvégeztem a népművelés szakot is. Az egyetemen elkezdtem a művészettörténetet, de végül nem fejeztem be. Annak idején, mikor doktoráltam esztétikából, a népművészet esztétikájával is foglalkoztam. Ez volt az egyik indíték. A másik az volt, hogy az apám iparművész volt, Erdélyben nőttem fel, magam is tanultam szőni. Még mindig megvan egy lepedőm, amin a kender megmunkálásától kezdve a megszövésig mindent én csináltam. Mindig is érdekelt a hímzés, most például én tanítom a csipkekötést a gyerekeknek. De talán nem ez volt a döntő, hanem az, hogy egy olyan területet kellett találni, ami nem volt lefedve. Ami új szakma és elképzelhető, hogy meg lehet belőle élni. Ezekből a szakmákból azért lehet könnyen megélni, mert ezeknek a szakmáknak nincsen nagy infrastruktúra-igényük. A szövéshez elég egy szövőkeret, vagy egy parasztszövőszék. A bőrösnek elég egy konyhaasztal néhány kéziszerszámmal. A kosárfonónak elég egy 3 deszkából összeácsolt lap és egy szék ahhoz, hogy elinduljon a munkával. Tehát az iskolának sem volt szüksége nagy infrastruktúrára. Másrészt elképzelhető volt, hogy a kézműves munkának sikere lesz. Voltak információim arról, hogy nyugaton az igazi kézműves termékért az ötszörösét fizetik annak, amit a boltok általában forgalmaznak. Ez volt a döntés igazi alapja.

E.: Milyen szakmákat oktatnak?

I.: Mézeskalácskészítő, filmnyomó, fa- és csontfaragó, fazekas, lakástextil-készítő, könyvkötő, kosárfonó, bőrtárgykészítő, szíjgyártó-nyerges, női ruhakészítő, szőnyegszövő. Van egy abc-eladó szakmánk is, amely ugyan nem népművészeti, de rettenetesen fontos feladatot lát el. Azokat a tanulókat, akik kézügyesség híján nem tudnak megmaradni a kézműves szakmánál, nem az utcára tesszük, hanem megtaníttuk nekik a legegyszerűbb kereskedő szakmát. Így aki ide bejön, az az esetek többségében valamilyen szakképzettséggel megy ki. Lehet, hogy nem egy év alatt, vagy két év alatt. Lehet, hogy három évig jár ide, mert egy évet azzal töltött el, hogy nem találta meg a neki való szakmát. De végül is úgy tud kimenni innen, hogy megfelelő szakképesítéssel rendelkezik ahhoz, hogy ne szakképzetlen munkanélkülivé váljon. Ilyen célból szeretnénk bevezetni a virágkötő szakmát is, amely szintén egy egyszerűbb

szakma, kiegészítve virágüzleti kereskedővel és ajándékeladóval. Ezt ugyancsak azoknak szánjuk, akik hosszabb képzési időt igénylő, nehezebb és igényesebb szakmát nem tudnak megtanulni.

E.: Milyen nehézségekkel jár egy új szakmának a beindítása?

I.: Lehet, hogy jár nehézségekkel, de bevallom, nem nagyon szoktam utána nézni, hogy kitől kellene engedélyt kérni. Beindítom, aztán majd csak lesz valami. A '93-as Oktatási törvény értelmében jelenleg minden szakma, és minden új oktatási forma beindítása a fenntartó engedélyétől függ. Miután alapítványi iskola vagyunk, a fenntartó pedig a Kuratórium, tehát ha a Kuratórium engedélyezi, akkor engedélyezve van. Igaz, hogy egy nagyobb volumenű változásnál az alapító okirat átalakítására és a jegyzői engedély módosítására van szükség, amit nem tudom, hogy hogyan fogadnának, de majd meglátjuk.

E.: Van-e elég gyakorlóhelyük?

I.: Egyetlen tanulónknak sem kell gyakorlóhelyet keresnie. Még a kereskedők képzését is megoldjuk, mert elég szélesek a kapcsolataink. Ha a gyerekek nem felel meg, amit mi felkínálunk, akkor keres magának gyakorlóhelyet, és ezt el szoktuk fogadni. De vannak gyakorlóhelyeink, és tulajdonképpen minden gyerek számára biztosítani tudjuk a gyakorlati képzést. Nekem az a meggyőződésem, hogy kisiparoshoz már csak olyan tanuló menjen tanulni, aki a szakma alapjait ismeri. A műhelyben kell a szakma alapjait megtanulni, mert a kisiparos nem ér rá, és nincs rá pénze, hogy a tanuló rontson, selejtet csináljon, ezért az elején nem hagyja önállóan dolgozni. Ha úgy megy el a kisiparoshoz a tanuló, hogy már tud alapvető dolgokat, akkor fejlődhet, akkor nagyon jó a duális képzés. De csak a második fázisban szabad megengedni a tanuló érdekében. Mert annak nincs sok értelme, hogy a kisiparos attól fél, hogy a tanuló kárt csinál, ezért nem ad a kezébe értelmes munkát, hanem ide-oda küldözgeti.

E.: Mennyire tudnak a végzett tanulók elhelyezkedni?

I.: Elsősorban a kereskedők tudnak elhelyezkedni. Utána következnek az érettségizettek, akik bt-t tudnak alapítani, és önálló kisvállalkozóként kezdenek el dolgozni. A nem érettségizett tanulók is próbálkoznak, és összeállnak dolgozni. Nagyon-nagyon igénylik a segítséget. Nagyon sokszor bejönnek ide tanácsot kérni. Nagyon nagy szükség volna egy inkubátorházra, amely attól függően, hogy mennyire gyorsan tud önállósulni a gyerek, rugalmas háttérrel tudna biztosítani a végzés után a számára.

E.: Hogy kerülnek ide a gyerekek?

I.: Felvételi nincs, csak tájékoztató van arról, hogy azt a szakmát, amire jelentkezett, komolyan gondolta-e. Vagyis találkozik a műhelyben a szerszámokkal, eszközökkel, alapanyagokkal és az oktatóval. Ez inkább egy műhelybeszélgetés. Aki ide bejön, azt az első jelentkezésnél felvesszük, és tudomásul vesszük, hogy ide akar jönni. Ha nem is arra a szakmára, ahová ő jelentkezett, hanem másmilyen szakmára.

Jelenleg 14 szakmánk van, de 20-ra szeretnénk bővíteni. Nem azért, mert terjeszkedni akarunk, hanem azért, mert minél több lehetőséget kell nyújtani ahhoz, hogy mindenki megtalálja a helyét. Ezért találtuk ki azt is, hogy a már beiratkozott tanulónak még van egy fél éve arra, hogy változtasson. Vagyis szeptemberben elindul az év, és január végéig akár két szakmát is tanulhat valaki. Sőt, még az első év végefelé is előfordulhat, hogy nem sikeres

abban a szakmában, és kiderül, hogy végképp nem megy a dolog. Ekkor következik az, hogy felmentjük az alól a szakma alól, ahol sikertelen volt. Van rá két hónapja, hogy kipróbálja magát más szakmákban is. Utána leülünk a szakoktatóval, és megbeszéljük, hogy marad vagy nem. Tehát többszöri korrekcióra van lehetősége a szakmaválasztásnál. Ezért szoktuk azt mondani, hogy innen végzettség nélkül kikerülni nagyon nehéz.

De nem csak ezért nehéz: nem is akarnak elmenni a gyerekek. Nagyon sok az olyan tanulónk, aki elvégezte valamelyik szakmát, és addigra már kinézett magának egy másikat, és azt is el akarja végezni. Ennek két oka van. Az egyik az, hogy jól érzik itt magukat. Az első és legfontosabb feladatomban azt tartottam, amikor leültem ezt a programot megtervezni, hogy olyan iskolát létesítsek, ahol jobban érzi magát a gyerek, mint otthon. Ez döntő kérdés. Mert itt nagyon sok olyan gyerek van, aki otthon rosszul érzi magát.

Ezek a gyerekek később érnek az átlagnál. Itt elkezdődik egy olyanfajta érésük, ami nem történt meg az általános iskolában vagy a középiskolában, ahonnan kipottyantak. Mert az érésükhöz itt olyan klíma van, ami máshol nincs. Hogy ennek a klímának mi a titka, azt én nem tudom megmondani. De valószínű, hogy egy csomó részdologból áll össze. Attól kezdve, hogy nincsenek fölösleges tiltások egészen addig, hogy ha két egyes van a naplóban, akkor én a kollégát kérdezem meg, hogy mitől van a két egyes és nem a gyereket. Adódik ez abból is, hogy mi elfogadtuk azt a nagyon fontos Waldorf-elvet, hogy nem kérünk számon olyat, amit még nem tanítottunk. És adódik abból is, hogy végre számára is élmény, hogy valami tartalmasat, értékeset és elmélyültet tud alkotni a kezével, felfedez magában valamilyen tehetséget, és ebben itt megerősítést kap. Sorolhatnám még tovább. Azt hiszem, hogy az is döntő, hogy ha itt tanulja az egyik szakmát, látja a másikat is, és érzi, hogy az mennyire jól kapcsolódik az övéhez. Legalább két szakmát majdnem mindenki el akar végezni. Mert akkor érzik magukat igazán biztonságban, ha össze tudják illeszteni ezeket a dolgokat. Ilyenkor kérjük, hogy még maradjassanak. Ez borzasztóan nehéz, mert az első szakmát finanszírozza az állam, a másodikat és a harmadikat pedig már nem. A második szakmás tanulóinktól vagy tandíjat kellene kérnünk, vagy trükköket kell alkalmaznunk. Az egyik trükk az, hogy a 9-10. osztályt csak pályaorientációnak tekintjük. Igaz, hogy szakmát tanult, igaz, hogy kapott róla egy papírt is, de erről mélyen hallgatunk, és felvesszük egy másik szakmára is. A másik lehetőség az, hogy nem vizsgáljuk le. Nem megy el a vizsgára, hanem beiratkozik a következő szakmára, és egyszerre fog levizsgázni a kettőből. Ez törvényt sértés persze, de hát annyi minden mással sértik a törvényt. Aztán van egy olyan lehetőség is, hogy megérkezik a tanuló, és bevallja nekem, hogy öneki van már egy porcelánfestő szakmája, de nagyon szeretné megszerezni a fazekast is. Az a válaszem, hogy sosem láttam az ő porcelánfestő bizonyítványát, nem mutatta meg nekem. Tessék eltenni jó mélyre, bármit lehet vele tenni, csak nekem ne beszéljen róla. Ezek persze csúnya dolgok. Borzasztóan sajnálom, hogy alkalmazni kell őket. De én azt hiszem, hogy nem jó törvény az a törvény, ahol a hátrányos helyzetű gyereket hátrányba hozzuk.

Ha valaki tanulni akar, akkor az a társadalomnak tesz jót. Miért akadályozzuk meg, ha valaki meg akar szerezni még egy szakmát? Ott van a terített asztal, és ha ő két szakmával indul neki az életnek, akkor had induljon. Ne akarjuk már lenyúzni róla azt, ami nincs neki.

Amerikában kiszámították, hogy az induló szakmához képest legalább hat-hét szakmát kell megszerezni ahhoz, hogy valaki boldoguljon. Mi is konvertálható tudású embereket akarunk képezni. És ha nálam a konvertálhatóság érdekében akar tovább tanulni, akkor mondjam azt neki, hogy tudom, hogy eddig sem volt pénzed tandíjra, és most sincs, de vagy fizeted a tandíjat, vagy mész a fenébe. Én ezt olyan etikátlannak tartom, hogy ennél csak egyet tartok etikusabbnak, megszegni a törvényt.

E.: Milyen társadalmi helyzetű gyerekek járnak ide?

I.: Elsősorban hátrányos helyzetű tanulók járnak hozzánk, de nem csak ők. Van kb. nyolc-tíz százalék, akik vagy vállalkozó szülők gyermekei, vagy értelmiségi szülők gyermekei. Tehát egy bizonyos szakmai elkötelezettség hozta őket ide. Egyébként ebben a társadalomban azt hiszem, hogy alig van olyan ember, a nagyon kevés 2-300 ezren kívül, aki nem hátrányos helyzetű valamilyen szempontból. Ha nem érettségizett, akkor roppant egyszerű bebizonyítani, hogy hátrányos helyzetű, mert nem tudott továbbtanulni, peremre sodródott. Tehát a hátrányos helyzet egyértelmű. Az az érettségizett, aki idekerül, ugyancsak hátrányos helyzetű. Mert az ember azért érettségizik, hogy továbbtanuljon főiskolán vagy egyetemen. Ez viszont valamilyen oknál fogva nem sikerült neki. Azért jött ide, hogy azt a hátrányát ledolgozza, hogy nem tudott elmenni például iparművészeti főiskolára. Itt ezt le tudja dolgozni vagy azzal, hogy kézműves szinten megszerez egy szakmát, amivel esetleg olyat tud produkálni, mintha elvégezte volna az iparművészetit, vagy innen továbbmehet iparművészeti főiskolára. Tőlünk nagyon sokat felvettek iparművészeti főiskolára, bőrösöktől, nyergesektől, tehát szíjgyártóktól, és a fásoktól is.

De a többség hátrányos helyzetű gazdaságilag is. Nagyon sok az olyan család, ahol mindkét szülő munkanélküli, vagy leszázalékolt, vagy előnyugdíjas. A döntő többséggel ilyen gondok vannak. Meg még másmilyenek is: alkoholista szülők, roma gyerekek, meg sokminden. Olyannyira hátrányos helyzetűek, hogy például éheznek. A Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálatról most igényeltünk negyven ebédbefizetést. Ez lesz a napi egyszeri étkezésük. Nagyon sok az olyan tanulónk, aki nem csak, hogy nem eszik, hanem hetente kiverik otthonról, nincs hol lennie, a barátjánál húzódik meg. Minden évben van egy-két olyan évhalasztás kérelmünk, hogy gyereket szül a leányzó. Általában megkapják az évhalasztást, de nem jönnek vissza. Szóval ilyen szempontból is komoly hátrányokkal küzdenek. Ami pedig a legfőbb hátrányuk, az az oktatási intézményekben szerzett ilyen-olyan sérülés, az iskola rémének kikiáltott stigmatizálástól kezdve egészen addig, hogy nyolc éven keresztül csak azt hallotta önmagáról, hogy „hülye vagy, nem érdemes veled foglalkozni”. Vagy valamikor egy beszédhiba, vagy valami miatt áttelepítették kisegítő iskolába, ott végezte el a nyolc osztályt. Ugyan már régen megszűnt a beszédhibája, és vissza lehetett volna telepíteni, de a visszatelepítés szinte lehetetlen. Mi fel szoktuk venni a kisegítő iskolában végzeteket is, elfogadjuk a nyolc általánosát, segítünk felzárkózni neki, és általában a szakmában megfelelnek. Van például egy olyan tanulóm, aki kisegítő iskolában végezte el a nyolc osztályt, aztán nálunk kereskedelmi eladóként végzett, és most fog érettségizni. Nagyon szépen fejlődött, nagyon jó képességű gyerek. Úgy került be a kisegítőbe, hogy a szülei ott felejtették a nagymamánál pont akkor, amikor iskolába kellett menni. Nagyon komoly beszédhibája volt, kisegítőbe került, majd otthagyták. Egészen jó képességű kislányról van szó. Van egy másik tanuló, aki ugyan rendes általános iskolában végzett Erdélyben, de amikor átkerült, itt nem vették fel sehova. Nálunk végzett, szintén kereskedelmi tanuló volt, most másodéves joghallgató. Nagyon sok tanuló megy el innen gimnáziumba, szakközépiskolába, elvégzi, leérettségizik, és visszajön bemutatni a bizonyítványát.

Felvesszük a fizikailag hátrányos helyzetű tanulókat is. Mozgássérült tanulónk is van, hallássérült is, gyengénlátó is. A jövőben is szándékozunk felvenni ilyeneket. Felveszünk kisegítő iskolában végzeteket is. Most is van néhány fogyatékosnak kikiáltott, vagy enyhén fogyatékosnak kikiáltott tanulónk. Ezek a gyerekek általában szellemi fogyatékosnak bélyegezve érkeznek, de kb. 50 %-uk nem az. Lehet, hogy alacsonyabb az IQ-juk, de nem igazán szellemi fogyatékosok. Sokminden másban fejlettebbek a többinél. Még csak azt sem mondhatom, hogy részképességhiányuk van. Inkább az a gond, hogy valami okból a családi háttérben vannak súlyos hiányosságok. A gyerekekkel nem úgy foglalkoztak, nem úgy nevelték, nem olyan légkörben nőtt fel, amiben természetes lett volna, hogy hogy kell megmosni a kezét a vízcsap alatt. Olyan szocializációs hiányokat mutatnak, amiből arra következtethet bárki, hogy szellemi fogyatékosok. De ezek pótolható hiányosságok, és pótolni is kell őket.

Ennek az iskolának az az egyik legfontosabb célja, hogy önbecsülést teremtsen mindenkiben. Még abban is, akinek tényleg vannak képességproblémái. Mert pontosan ezzel tudja áthidalni őket, és ezzel tud beilleszkedni a társadalomba.

Én nem akarom bántani, és nem akarom sérteni a hivatalos oktatási rendszert, de miféle nevelés az, ahol úgy neveltem önbizalomra a tanulót, hogy visszavágom még egyszer ugyanabba az osztályba. Egyrészt fölösleges büntetés, másrészt az önbizalomnak olyanfajta megcsönkítése ez, ami a képességek gyengése esetén azoknak a rögzítését éri el, és nem a fejlesztését. A nevelés az növelés. Hát hol növel az az oktatás, amelyik azt állapítja meg a dyslexiás gyerekről, hogy sosem fog olvasni? Vagy a dyscalculiás gyerekről, hogy alkalmatlan mindenféle dologra, mert nem tud számolni, mert nincs számfogalma. Hát ha nincs számfogalma, akkor mi van? A vak ember attól még teljes értékű ember lehet, hogy nem lát, hogyha megtanítják arra, hogy hogyan lehet teljes értékű ember. De természetesen nem vágják a fejéhez naponta, hogy te nem érsz semmit, mert te vak vagy. Ugye ott van egy tisztelet. De itt nincs tisztelet azzal a gyerekkel szemben, akinek nincs számfogalma. Miért nincs? Attól még kiváló könyvkötő lehet, vagy kiváló fafaragó, sőt még szőni is megtanulhat. Ez másmilyen iskola, mint a többi, és ezzel a másságával a másfajta gyerekeket próbálja egymáshoz szoktatni. Ez az egyik legnehezebb dolog, ebben az iskolában a tanulókat megtanítani arra, hogy egymás másságát elviseljék. Ez a kulcskérdés. Talán ez az egyik legnagyobb feladatunk, és a legnagyobb pedagógiai problémánk is, de általában a második év végére meg tudjuk oldani.

E.: Milyen fajta másságot fogadnak el a legnehezebben a gyerekek?

I.: Amit a legnehezebben tolerálnak, az azt hiszem, talán a roma-kérdés. Az egy komoly gond, hogy elfogadják egymást, méghozzá nem csak a nem-romák a romákat, hanem a romák a romákat. Itt egy borzasztó kemény törésvonal van. Minden évben az első félévben robbannak ezek a kérdések. Aztán nehezen tolerálják az úgynevezett „áldozat-alkatú” gyerekeket. A kemény gyerekek és a gyáva gyerekek (vagy áldozat-gyerekek) összecsapása a másik kemény ütközési pont. Vannak olyan gyerekek, akiket az első félévben többször megvernek, és ők áldozattá válnak. Ezt nagyon nehéz kivédeni. Kivédeni csak úgy lehet, hogyha ezeket a kimondottan áldozat-típusú gyerekeket megtanítjuk bátornak lenni. Ez nem könnyű. A harmadik talán az olyan fajta másság, ami az elméleti órákon jelentkezik: a tudás-nem tudás ellentéte. Majdnem minden órán más csoportok alakulnak ki. Az egyik csoport az, amelyik már tudja, a másik csoport az, amelyik egyáltalán nem tudja, vagy nem is akarja tudni. Tehát már kialakult benne egy ellenállás. Itt is ki szoktak robbanni az ellentétek. Egyébként ezek oldhatók fel majdnem a legkönnyebben. A legnehezebben feloldható probléma a viktimológiai probléma, mert az első év szinte mindig azzal telik el, hogy ezeket a gyerekeket megpróbáljuk úgy beilleszteni, hogy a nagyon bátrak és a nagyon szerencsétlenek között ne jöjjön létre ütközés. Ez a legnehezebb probléma. Az iskola a felnőtt társadalom modellje, és sokkal tisztábban jelentkezik itt ez a modell, mint egy átlagos iskolában, mert nagyobbak a szélsőségek.

Amikor elkezdtem ezekkel a gyerekekkel dolgozni, akkor döbbsentem rá, hogy az egyik probléma az, hogy ezek a gyerekek a magyar oktatás peremére szorultak. A másik probléma pedig az, hogy ezek a gyerekek nagyon sokszor komoly sérülésekkel érkeznek, vagy társadalmi, vagy organikus sérülésekkel. És hogy ezeket a sérüléseket sokkal inkább egyénre szabottan, egyéni bánásmóddal kell kezelni, mint ahogy eddig kezeltük. Nagyon-nagyon sok a társadalmilag sérült gyerek, a közösségileg sérült, a családirag sérült. Ezeket a gyerekeket még csak komolyan se veszik, azt mondják, hogy az az ő bajuk.

Igazából a probléma sokrétűségét akkor ismertem föl, amikor az iskola megnyílt és megjelent a 120 tanuló, és elkezdtem velük dolgozni. Akkor bizony, megmondom őszintén, egy kicsit

elbizonytalanodtam, és elgondolkoztam, hogy hogy lehet ezekkel az iskola rémeivel kezdeni valamit. Magamnak is kellett egy fél év, amíg megtanultam bánni velük. Ma már könnyebben tudok bánni velük, mint bárki mással. A villamoson, egy vadidegen emberrel is lenne annyi konfliktusom, mint velük.

A legnagyobb meglepetés az volt számomra ebben az egész munkában, hogy ezek a gyerekek attól, hogy mindannyian hasonló gondokkal küzdenek, nem erősítik meg egymást az „iskola rémség”-ben, hanem abban a homogén sértettségben, sérültségben megtalálják a gyógyírt egymás és saját gondjaikra. Azzal, hogy itt nem irritálja őket a többi gyerek „bezzeg” volta, hanem itt mindenki nagyjából ugyanazzal a problémával küzd, nagyon gyorsan le lehet rendezni olyan sérüléseket, ami a jobb tanulók jelenléte esetén reménytelenséget szül. Szóval azzal, hogy a saját körükben vannak, a saját problémáikhoz hasonló problémákkal élnek együtt, könnyebb visszaadni az önbizalmukat. Ezt én csak akkor tudtam meg, amikor végigcsináltam az első évet. Amikor először végiggondoltam az első fél éves tapasztalataimat, szinte örömmámorba estem attól, hogy rá tudtam jönni valami olyasmire, amire előtte soha nem is gondoltam. Hogy azzal, hogy ezeket a gyerekeket összeterejlük, fél sikert tudunk aratni, mert vissza tudjuk állítani az önbizalmukat. A másik, ami nagyon érdekes dolog, hogy a fejlesztő pedagógia mindenütt remekül használja a kézműves tevékenységet, a kézműves játékokat, és ezekben a kézműves műhelyekben nekünk is sikerült a gyerekekben visszaállítani az önbizalmat, és azt a hitet, hogy ők is alkalmasak valamire.

E.: Mennyire számít a tanulmányi eredmény a felvételinél?

I.: Egyáltalán nem érdekel bennünket. Azt hiszem, hogy az iskola filozófiájának nagyon fontos eleme, hogy itt tiszta lappal lehet indulni. Ez a tiszta lapok iskolája. Csak arra kíváncsi az iskolatitkár, hogy megvan-e a nyolc általános, de hogy milyen eredménnyel, az senkit nem érdekel. Nem is szabad. Hivatalból megtiltom, hogy erre kíváncsi legyen bárki is. Itt mindent újra lehet kezdeni, itt mindent be lehet bizonyítani, azt is, hogy valaki matematikai zseni, és azt is, hogy valaki mindent nagyon jól meg tud tanulni. Ezt én nagyon-nagyon fontosnak tartom. Ha egy felnőtt ember megteheti, hogy tiszta lappal induljon egy új munkahelyen, akkor milyen alapon merészelünk mi, pedagógusként olyan feltételeket szabni, hogy a gyerekek ilyen bizonyítványa, vagy olyan bizonyítványa legyen. Az iskola nem arra való, hogy válogasson. Az iskolának nem válogatni, hanem tanítani kell. Én nem tudok elképzelni nagyobb vétséget a gyermekek jogai ellen, mint azt, hogy ráolvassák nyolcadikos korában az ötödikes kettését. Ha valamit, hát ezt abszolút jogtalannak tartom. Ha valaki szabálysértést követett el, akkor az négy év alatt elévül. Miért nem évül el egy kettés? Büntetném azt az iskolát, amelyik megnézi az ötödikes bizonyítványt a nyolcadikos jelentkezési lapon. Nagyobb törvényteleniséget, és nagyobb erkölcstelenséget nem tudok elképzelni, mint egy fejlődő embernek a fejére olvasni, amit tavaly, vagy az év elején tett. Mi nem vagyunk kíváncsiak a tanulmányi eredményre. Arra számítunk, hogy meg kell tanítani mindazt, amire szükség van.

E.: Van egyáltalán felvételi?

I.: Nincs. Műhelybeszélgetés van. Ennek során arra vagyunk kíváncsiak, hogy a kézügyessége megfelel-e ahhoz, hogy el tudja kezdeni a képzést. Ezenkívül beszélgetünk a gyerekekkel arról, hogy milyen elképzeléseik vannak a szakmáról, tudják-e egyáltalán, hogy mit vállalnak. Nagyon sok olyan gyerek jelentkezik, aki például nem tudja, hogy egy fazekas tárgy miből készül, és hogyan készül. Ettől még lehet jó fazekas, de jobb, ha ezt az elején megbeszéljük.

E.: Milyen arányban kerülnek ide más intézményből elutasított tanulók?

I.: 90 %-ban. Nem szégyelljük, sőt mondhatnám azt is, hogy büszkék vagyunk rá, hogy ide bárki jöhet. Ha a 32. helyen talál ránk, akkor is úgy fogadjuk, mintha egész életében arról álmodott volna, hogy hozzánk jöjjön. Ezek olyan hiúsági kérdések, amelyeket egy pedagógus nem engedhet meg magának. Egy pedagógus lehet hiú az öltözködésére, a frizurájára, a szemüvege állására, de abban, amit csinál, rivalizálásnak nem lehet helye.

E.: Milyenek a tanulmányi átlagok?

I.: Nem hiszem, hogy azt kellene elmondanom, hogy büszkék vagyunk a 4,5-ös tanulmányi átlagunkra, mert ilyen nekünk nincs. Büszkék vagyunk arra, hogy alig bukik valaki az iskolában, és ennek nem az az oka, hogy átengedjük, hanem az, hogy minden eszközt felhasználunk annak érdekében, hogy megtanulja a tananyagot. Erre rendkívül változatos eszközeink vannak. De leginkább az, hogy más a számonkérési rendünk, mint az átlagos iskolákban.

Nálunk az órai munkára kaphat osztályzatot a tanuló. Felelés ritkán van, de arra is kaphat osztályzatot. Dolgozat rendszeresen van, arra is kaphat osztályzatot. Ezeket az osztályzatokat összefogja és lezárja a kollokvium jellegű vizsga, amely félévkor és év végén van. Ennek a legfőbb előnye az, hogy ha egy anyagrészen a tanuló túljutott, nem mondhatja azt, hogy soha többet nem találkozom vele. Kell még vele foglalkoznia. Másrészt egységben láthatja a tananyagot. És leginkább az, hogy azt próbáljuk meg elérni, hogy megtanulja a tananyagot akkor is, ha rendszeres munkára nem igazán képes. Ezek a tanulók, akik nálunk vannak, nem rendszeres szorgalmú emberek, meg nem is igazán szeretnek tanulni. Ezért feltétel például az, hogy az első félév anyagából meg kell szerezni legalább az elégségest ahhoz, hogy a második félév végén egész évből vizsgázhasson valaki.

Rengeteg, változatos eszközünk van arra, hogy valaki elkezdjen tanulni. Ezeket minden kollega igyekszik a maga módján finomítani. A másik dolog az, hogy nálunk mindig az utolsó felelet számít. Vagyis, ha valaki háromszor vizsgázott elégtelenre, de negyedszerre megtanulta végre az anyagot, és sikerül négyesre vizsgáznia, akkor nem kettést kap, hanem négyest. Az évközi érdemjegyek csak fölfelé húznak, lefelé nem.

Nálam büntetendő cselekménynek számít a tantestületben, hogy ha egy hónapon belül két egyest ad valaki valakinek. Át szoktam nézni ilyen szempontból a naplókát. Ha egy tanulónak sok elégtelenje van, az nem a tanuló hibája, az a tanár hibája. El kell érni, hogy a gyerek ne az egyeseket szedegesse össze, mert az egyik egyes húzza a másik egyest, és ha könnyű kézzel adjuk az elégteleneket, akkor az lesz a vége, hogy a tanuló a szemünkbe röhög. Szóval ennek az iskolatípusnak itt van az egyik kulcsa. A másik pedig ott, hogy a tanulmányi eredményeket mi a gyakorlathoz mérjük. Tehát amikor vizsgáztatjuk a tanulót, akkor sokkal inkább a tananyag megkeresése számít, és nem a lexikális visszamondása. Ehhez nagyon nagy szükség van a könyvtárra, ami most már hála Istennek megvan, de még nagy szükségünk lenne arra, hogy teljessé tegyük a kézi könyvtárunkat, pontosan a vizsgára való felkészülés elősegítésére. Borzasztóan fontosnak tartom, hogy ez az iskola legyen. Sőt, több ilyen iskola kellene. Vidéki iskolák, követő iskoláink is vannak, 25-tel tartjuk most a kapcsolatot. A demográfiai hullám idején 40 követő iskolánk született. Sokan eltűntek azóta, sok helyen összevonták őket. Sok helyen panaszkodnak arra, hogy a hivatalos oktatási rendszer saját kudarcát ismeri fel ebben az iskolatípusban, és a megszüntetésén dolgozik. Olyannyira, hogy ezeket az iskolákat általában beolvasztják a szakképző iskolákba, ahol úgynevezett speciális osztályokat létesítenek. Borzasztó nagy bajnak tartom, ha ez megtörténik. Mert a hagyományos szakmunkásképző iskolák gyermekszemlélete alapvetően eltér attól, ami ennek az

iskolátípusnak a lényege, a demokratikus, szolgáltatás-centrikus pedagógiai gyakorlat megvalósításától.

E.: Milyen pedagógiai módszereket alkalmaznak?

I.: Nálunk egészen más rendszerben folyik ezeknek a gyerekeknek a nevelése, mint egy átlagos iskolában. Például nálunk nem úgy működik a büntetés és a jutalmazás, mint máshol. Nálunk is van fegyelmi, de a fegyelminek egészen mások a következményei. A fegyelminek nem az a következménye, hogy kirepül a gyerek, hanem sok-sok változata van. Mert fegyelmezni azért kell. Bevallom, hogy nagyon nagy érdeklődéssel olvastam a Waldorf-, és a Freinet-módszerről, meg a Gordon-programokról. Én nem vagyok pszichológus. Nekem leginkább az az indítékom ebben az egészben, hogy nekem is van három gyerekem. Mind a hárommal végigcsináltam az iskolákat. Azt hiszem, hogy az a legnagyobb gond az iskolákkal, hogy nem tudják követni azt a sokrétűséget, amit a gyerekek érdeklődése és leköthetősége megkívánna.

Akik idejárnak, megtanulnak tanulni. Másfajta a követelményrendszerünk, illetve másfajta a számonkérési rendszerünk. Mi a gyerekeknek mindig az utolsó teljesítmény alapján adjuk a jegyet. Tehát, ha háromszor volt elégtelenje, meg év közben is volt elégtelenje, akkor is csak az számít, hogy az utolsó tudása milyen. Igaz, hogyha egy csomó elégtelennel érkezik vizsgázni, akkor azért a teljes tananyagból kikérdezi a tanár. De végül is az a lényeg, hogy megvan a javítás lehetősége, és az a cél, hogy valahogy kezdjen el tanulni. Olyan is van, hogy ha nagyon sokszor vizsgázik, akkor pótvizsga-díjat kell fizetni, ami emelkedő: 200, 300 Ft és 500 Ft a vége. De ha történetesen ötösrre vizsgázik, akkor visszakapja az 500 forintot.

E.: Milyen eredményt hoz ez a módszer?

I.: Nagyon érdekes, hogy ennek eredményeképpen majdnem minden gyerekben megterem az ambíció. Végül is majdnem mindegyik érettségit akar szerezni. Pillanatnyilag az a gondunk, hogy hol szerezzék meg. Mert ha elmennek egy esti, vagy levelező gimnáziumba, ott visszaköszön az a módszer, amit korábban tapasztaltak, és ebbe megint nem tudnak beleilleszkedni. Már öt éve nyúznak, hogy adjuk meg a lehetőséget, hogy itt tanulják meg azt a tananyagot, amivel leérettségizhetnek. Kidolgoztunk egy hétvégi gimnáziumi rendszert, ami péntek déltől vasárnap délig tart, kéthetenként 20 órás konzultációval tekintik át a tananyagot távoktató rendszerrel. Vagyis a szokványos magyarázatok helyett feladatlapokat adunk ki, a feladatlapok alapján kell feldolgozni a tankönyvet, a feladatlapot be kell nyújtani, és a tanár kijavítja. Tulajdonképpen nem a tanár kérdez, hanem a diák teszi fel a kérdéseket, ha valamit nem értett. Ennek az az előnye, hogy háromszori ismétlésre van lehetőség, és az anyag sokkal stabilabban megtanulható. Sikerült egy pécsi kísérletet felkutatnom és annak az értékelését beszerezni, ahol statisztikai alapon kimutatták, hogy ez a módszer majdnem minden tantárgyból 1-1,5 osztályzattal eredményesebb az ugyanolyan korú és szintű tanulók számára, mint az esti-levelező oktatás. Ezért szeretném most ezt a képzési formát elindítani.

E.: Van-e ennek akadálya?

I.: Alapítványi iskola lévén, az elindítással nincs gond, mert csak a kuratóriumnak kell engedélyeznie. Viszont ahhoz, hogy megkapjuk az egyharmados fejkvótát, valahonnan össze kell vadásznunk egy közoktatási megállapodást erre a feladatra. Még nem tudom, hogy meg tudjuk-e szerezni, de ha nem, akkor kiszámítom, hogy mennyi tandíjból tudjuk ezt megoldani. Ha nincs közoktatási megállapodás, akkor nyugodtan kérhetünk tandíjat. Nagyon szeretném

ezt szeptemberben elindítani, mert nagyon sok olyan tanuló van, aki szívesen elvégezné ezt azzal együtt, hogy nem lenne olcsó mulatság.

Az iskolának eredetileg csak azt a funkciót szántuk, hogy azokat a tanulókat, akik sehol nem találtak otthont és továbbtanulási lehetőséget, összegyűjtjük, felzárkóztatjuk a nyolc osztályos tananyagból, és egy kicsit továbblépünk velük, hogy szakmát tanulhassanak. Majd jött az oktatási törvény, amely meghirdette a 9-10. osztályt. Kiderült, hogy ez a 9-10. osztály körülbelül az a tananyag, amit mi a szakiskolában tanítunk. Megpróbáltuk ezt összevetni a Nemzeti Alaptantervvel. Most folyik ennek a kidolgozása. Ehhez szeretnénk hozzákapcsolni majd a gimnáziumot. Bevallom, hogy nekem az a nagy tervem, hogy ne nyolcadik után induljunk, hanem mivel a NAT megadja azt a lehetőséget, hogy az alsó középfokot vállaljuk, hetedikkel kezdenénk el. Ennek az lenne az alapja, hogy az olyan típusú gyerek, akiről már hatodikban kiderül, hogy kettes tanuló és beilleszkedési nehézségei vannak, abban az iskolában egészen biztos, hogy nem tud felzárkózni. Ott nyűg a tanárnak, nyűg magának, nyűg az osztálynak, a bezzeg-gyerekek között semmiképpen nem fogja megtalálni a visszafelé vezető utat. Itt viszont kap egy olyan lehetőséget, amellyel fel tud zárkózni. És itt megkaphatja hetedikről tizedik osztályig az alsó középfokú képzést, kap egy pályaorientációt, elvégzi a szakmát, és a szakma után, vagy a szakmával párhuzamosan a távoktató gimnáziumot is elkezdheti. A szakmát a tizedik osztály után kezdené el, előtte viszont ugyanúgy, mint a világbanki iskoláknál, pályaorientáció és szakmai előképzés lenne a tanulmányi idő húsz százalékában.

Meggyőződése, és ezt teljes szakmai hitemmel állítom, hogy ezek a gyerekek nem rosszabbak, mint az átlagos négyes tanulók. Nem elit-tanulók, de jó négyes szintű teljesítményre képesek lehetnének, ha nem sodródtak volna peremre, ha nem lenne a tudásukon, és részben a személyiségükön is annyi szakadás, folytonossági hiány. Mert nagyon sokszor a személyiségük is úgy sérült, hogy pontosan a tanulási ambícióik, motivációik sérültek meg.

E.: Van pszichológus az iskolában?

I.: Két éven keresztül sikerült pszichológust biztosítanom. Aztán mikor nyilvánvaló lett, hogy az iskola elszakad a BMK-tól, akkor megvonták mindenféle olyan kiadásnak az elfogadását, amely nem közvetlenül a tanításhoz tartozott, többek között ezt is.

E.: Milyen az iskola finanszírozása?

I.: Közoktatási megállapodást kötött velünk a Fővárosi Önkormányzat Közgyűlése nevében Demszky Gábor, és pillanatnyilag a pusztá fejkvótát kapjuk, egy fillérrel sem többet. Ha elfogadják a Közoktatási törvény módosítását, akkor ennek a közoktatási megállapodásnak a jegyében még valami kiegészítő fejkvótát is kapunk, ha igaz. Ránk férne egy kis támogatás. Elég nehezen élünk. Főként azért, mert magának az épületnek a bérleti díja négy millió forint évente. Ha ezt a négy millió forintot nem kellene kifizetni, az nagyon sokat segítene rajtunk. Gazdálkodunk, legalábbis igyekszünk gazdálkodni. Jelen pillanatban túl nagy bajok nincsenek. Ki tudjuk fizetni a számláinkat, meg tudunk élni, de persze nem tudok fizetésemelést adni, márpedig nagyon fontos lenne. Szakképzési támogatást is utalnak át üzemek és vállalatok, de nagyon keveset. Ez évente nem tesz ki többet 500-600 ezer forintnál.

E.: Mitől függ, hogy mennyit utalnak?

I.: Attól függ, hogy az ember meg tudja-e találni azt a vállalkozást, amelyik ilyen szakképzési támogatás fizetésére kötelezett, és amelyik nem utalja máshova. Általában már elkötelezettek

más iskoláknak. Mi elég későn kezdtük ezt a gyakorlatot, mert fiatal iskola vagyunk. És ugye mások sokkal agresszívebben keresték és találták meg a megfelelő vállalkozókat. Ezzel együtt azt hiszem, hogy ez a kör lassanként bővülni fog.

Ami még nagyon fontos és hasznos, az a pályázati rendszer. De a pályázati pénz nem fenntartásra való pénz, hanem pántlikázott pénz. Ezeket a pénzeket valamilyen feladatra kapjuk, vagy valamilyen felszerelésre kapjuk. Eddig is nagyon sok pénzt kaptunk főleg a Soros Alapítványtól, közel öt millió forintot, a PHARE-től nyolc millió forintot, és szoktunk kapni a Munkaügyi Minisztérium Országos Szakképzési Alapjától is. Ezek többnyire fejlesztésre szolgáló pénzek, vagy egy-egy kísérlet megvalósítására szolgáló pénzek. Nagyon fontosak, mert így tudjuk kiépíteni a rendszerünket. Ez az iskola 1990-ben a nulláról indult. Egy ceruzája nem volt, egy krétája nem volt. A Budapesti Művelődési Központ padjait, tábláját használtuk. Most már önálló műhelyekkel rendelkezünk. A műhelyeket szakképzési támogatásból alakítottuk ki, és most is pályázatok útján fejlesztjük tovább. Sok fejleszteni való van még, sok lehetőség van még benne. Ez még nem azt jelenti, hogy terjeszkedik az iskola, hanem azt, hogy jobbra válhat az iskola ezeknek a fejlesztéseknek a segítségével. Például nagyon szeretném beindítani az informatika oktatást minden tanulónak. Egy olyan alapoktatást, hogy a számítógéppel tudjanak bánni legalább olyan szinten, hogy el tudjanak indítani egy programot, és tudják, hogy egy szövegszerkesztőt hogy kell kezelni. Ezek ma már olyan alapismeretek, mint a helyesírás. Nem beszélve arról, hogy ezeknek a szakmáknak mindegyikéhez kapcsolható számítógépes tervezés vagy hasonló. A harmadik pedig az, hogy egy kisvállalkozónak szüksége van arra, hogy kezelni tudjon egy számítógépet, mert azon nyilvántartásokat, számlázásokat, könyvelést végezhet, és rengeteg pénzt takaríthat meg vele.

E.: Az iskola maga is vállalkozik?

I.: Az iskolának gyakorlatilag nincs önálló vállalkozása. Megvan a számlázási lehetőségünk, de nagyon ritkán fordul elő, hogy olyan munkát vállalunk, amit leszámolunk. Egyszerűen azért, mert nagyobb terjedelmű munkát nem tudunk vállalni, mert az a képzésnek a rovására menne. Csak a képzésből származó termékeket tudnánk értékesíteni, de azoknak egy részét a gyerekek veszik meg anyagárban. Mert azért az neki egy kedves dolog, és szeretnénk fenntartani továbbra is azt a szemléletet és lehetőséget, hogy elővásárlási joga van a tanulónak. Pontosan azért, hogy a szakmájához még jobban, még nagyobb szeretettel kötődjön, és általa is visszakapja az önbecsülését, hogy otthon, ahol ő volt a rossz gyerek, a semmirekellő, meg tudja mutatni, hogy ezt én csináltam. Mi a nevelés szolgálatában akarunk állni, és nem az üzlet szolgálatában. Éppen ezért nagyon fontos lenne, hogy a szakképzési támogatások, illetve a fejkvóta lényegesen nagyobb legyen, mint most.

E.: Milyen vezetőnek tartja magát?

I.: Az iskola filozófiája az, hogy ebből az iskolából ne kerüljön utcára gyerek. Ebben az iskolában elsőszámú állampolgár a tanuló. Ezt a hagyományos pedagógiai gyakorlat szerint nehéz elfogadtatni a kollegákkal, de végül is sikerül. Alapvető követelmény, hogy itt egymásnak mutatunk példát. A tanulótól a tanár számon kér, de megértő, következetes, szán rá időt, hogy a problémáit is figyelembe vegye, megértse. Nekem ugyanez a dolgom a pedagógus kollegákkal szemben.

A legfontosabbnak azt tartom, hogy a tanulót innen ne küldjük el. Próbáljunk megoldást keresni még akkor is, ha nagyon súlyos fegyelemsértést követ el. Én nem vagyok híve a büntetésnek, de vannak esetek, amikor a többiek érdekében szóvá kell tenni valamit. Történt itt olyan is, hogy felgyújtották az egyik WC-t, és fennállt annak a veszélye, hogy leég az iskolaépület. A tanulókat nem zártam ki az iskolából, de nagyon érdekes módon maguk a

gyerekek voltak a legjobban felháborodva azon, hogy még ezért sem jár kizárás. Él valahol egy szigorúsági hagyomány, amelyen nekünk át kell lépni, mert ha innen kizárjuk a gyereket, akkor végképp vége van. A pedagógus dolga nem az, hogy elítéljen, hanem az, hogy neveljen. Nevelni pedig a kitett gyereket nem lehet. Azt hiszem, ez az alapelv a legfontosabb pedagógiai módszernek is tekinthető. Ami még ezenkívül nagyon fontos, hogy nálunk a pedagógusnak az a dolga, hogy megoldja a konfliktust. És ha nem tudja megoldani a konfliktust, akkor se legyen az utolsó érv az, hogy kitesszük a gyereket. Persze ebből nekem is van konfliktusom, ez a legnagyobb vezetői gondom, de ehhez mégis ragaszkodom. Itt az igazgatónak az esetmegbeszélő feladaton, a munka ellenőrzésén és a munka szervezésén kívül számos más dolga is van. De a legnagyobb gondja az kell, hogy legyen, hogy legalább annyira embernek nézze a diákot, mint a pedagógust, és legalább annyira embernek tekintse a pedagógust, mint a diákot. Ha emberségről beszélünk, akkor nem hiszem, hogy különbséget lehet tenni diák és tanár között. És a tanárnak sem szabadna különbséget tenni. Ez a különleges ebben az iskolában, és talán az én munkámban is.

E.: Milyen a tanári kar összetétele?

I.: Sajnos többnyire idősek. Ennek két oka van. Az egyik az, hogy főként óraadókkal kezdtük ezt az iskolát, 120 tanulóval. A létszámunk növekedett, a feladat növekedett, és lassanként bontakozott ki a tantestület, amely immár önálló tantestületté vált. De döntően még mindig félállású, vagy egész állású nyugdíjas korúakból áll. Ez jó is, meg rossz is. Jó azért, mert ezeknek a kollegáknak komoly pedagógiai tapasztalatuk van, és ezeket a tapasztalatokat jól fel is tudják használni. De rossz azért, mert ezek a gyerekek, akik idejárnak, szívesen dolgoznának együtt fiatalokkal, és nagyon hasznos is lenne. Szakoktatóként népművészeket, népi iparművészeket, a népművészet mestereit alkalmazhatjuk, akik ezeket a mesterségeket magas színvonalon művelik. Ezek az emberek tudnak a gyerekeknek a legtöbbet adni, őket szeretik a legjobban, ők azok, akik igazán elhivatottak abban is, hogy a szakmájukat továbbadják. Ezeknek a szakoktatóknak a többsége ugyancsak idősebb. Próbáltuk az itt végzett fiatalokat egy-két alkalommal visszahívni mestersegédnek, de nem igazán váltak be. Ezeknek a szakmáknak az oktatásához bizonyos érettség, és a szakma nagyon mély ismerete szükséges.

E.: Mennyit keres itt egy szakoktató?

I.: Nem egészen négyszáz forintos órábéra van, ami nagyon kevés. Mert a műhelyekben felelősséggel kell dolgozni, és komoly feladat az is, hogy ezeket a gyerekeket, akik nem mindig érdeklődnek, meg kell tudni tanítani arra, hogy ez a munka szép és érdekes. Az iskola legnagyobb megtartó ereje az, hogy ezek a gyerekek a kezünk alatt válnak az iskola rémeiből állampolgárokká. Én azt hiszem, hogy ez mindenki számára, aki itt tanít, óriási erő, és óriási kihívás. Nagyon ragaszkodók a tantestület tagjai. Nem könnyen mennek el, és nem is gyakran. A fiatalokkal előfordult, hogy nagy-nagy érdeklődéssel végigtanítanak egy tanévet, elmondják, hogy itt többet tanultak, mint az egyetemen, de ha ajánlanak nekik egy gimnáziumi állást, akkor bizony elmennek. Mert ez a feladat nehéz. Nem könnyű ezekkel a gyerekekkel naponta és percenként készenlétben lenni. Az marad itt, aki megérzi annak a varázsát, hogy a keze alatt, láthatóan formálódik a gyerek, és aki kellő humorral tudja ezeket a próbákat kiállni. Ebben az iskolában az tud fegyelmet tartani, aki megpróbálja megérteni a gyerekeket. Ha itt perbe-haragba kerül az ember, akkor nincs megoldás, mert akkor olyan változatos tanár szkatúrákat tudnak kitalálni, amit ember ki nem bír. Itt vagy megtalálja az együttműködési lehetőséget a tanár a diákkal, vagy nem. Ha nem találja meg, akkor bizony a diákok összefognak ellene. Akkor nem lehet mást tenni, akkor a tanárnak el kell menni. Itt a

diák az első osztályú állampolgár, és a tanár pedig szolgáltatást ad, a szolgáltatást adónak pedig a feladatot kell ellátnia, és tudnia kell, hogy nem őérte van az iskola. Ha ezt nem vennénk komolyan, ebben az iskolában nem tudnánk működni.

E.: Kitől várnak segítséget?

I.: Az államtól leginkább. Mert nagyon fontos, hogy ezek a hátrányos helyzetű gyerekek ne kerüljenek a társadalom peremére, mert ha odasodródna, akkor a bűnözés felé is sodródna. Nem megfelelő segítség például az az új rendelkezés, hogy azoknak a gyerekeknek, akiknek ilyen-olyan bizottság igazolja, hogy ilyen-olyan bajuk van, azoknak a fejkvótája magasabb lesz. Én pedagógiailag nem tartom megengedhetőnek azt, hogy azt a tanulót, aki azért van nálam, hogy elmagyarázzam neki, hogy te ugyanolyan értékű ember vagy, mint a többi, nem vagy se hülye, se bice-bóca, és ha sérült a mozgásod, vagy a hallásod, attól te még ugyanolyan értékű vagy, mint a többi, elcipeljem egy bizottság elé, amelyik bebizonyítja a finanszírozónak, hogy ez a gyerek nem olyan, mint a többi, mert ilyen-olyan hibája van. Vagy van annyi hitele egy ilyen iskolának, hogy minden tanulójára, akiről azt írja, hogy jogosult, megkapja azt a bizonyos megemelt fejkvótát, vagy ne csináljuk az egészet. Én nem viszem bizottság elé a tanulóimat. Egyszerűen a pedagógusi lelkiismeretem tiltakozik ellene. Az egy megszégyenítő dolog, hogy „enyhe fogyatékos”. Elég baj az neki, de attól ő még lehet teljes értékű ember. És ha én ebben az iskolában azt akarom bebizonyítani, hogy ő teljes értékű ember, akkor nem tehetem meg, hogy egy olyan bizottság elé viszem, ahol azt bizonyítják be, hogy ő fogyatékos. Ez egy olyan ellentmondás, amit én nem tudok feloldani, és ilyen módon nem is akarom.

(az interjút 1996 tavaszán Zombori Judit készítette)